

Те не се виждат, но са там – в морето

Това разбира се са твърдите отпадъци в морската среда. Според качествен дескриптор 10 на Рамковата директива за морска стратегия (РДМС), служещ за определяне на доброто състояние на околната среда, трябва да се постигне такова състояние, при което “отличителните качества и количествата на отпадъци в морските води не нанасят вреда на крайбрежната и морската среда.”

Това засега е едно добро пожелание. Морските отпадъци си остават световен проблем, а всяка година обемът им прогресивно нараства. Има сериозна опасност световния океан да се превърне в огромно сметище с печални последици за околната среда, икономиката, човешкото здраве и красотата на морето и крайбрежието.

Лошото управление на твърдите отпадъци, липсата на подходяща инфраструктура и ниската ангажираност на обществеността с последиците от натрупването им в морската среда влошава положението и прави решаването на проблема по-сложно.

Той е актуален за големия водосборен басейн на Черно море, а крайбрежните райони на шестте държави с излаз на самото море показват колко сериозно стои въпросът с отпадъците и тяхното управление. Оценката на натиска и въздействието на морските отпадъци в българската акватория на Черно море е резултат от единични изследвания за периода 2006 - 2011 г. Сравнително неотдавна през 2013 г. бяха проведени първите регионални проучвания в акваторията на България, Румъния и Турция по методология, утвърдена от Европейската агенция за околна среда.

Почистването на моретата и океаните от отпадъци би било трудно и неефективно, то не би предотвратило генерирането на нови отпадъци и е толкова скъпо, че нито една държава не може да си го позволи. Ето защо решението е да се справим с проблема при източника му.

Твърдите отпадъци в морската среда са един от най-ярките примери за неефективно използване на ресурси от икономиката. Ценни материали замърсяват нашите плажове и увреждат морската среда вместо да се връщат обратно в икономиката ни. Ето защо „кръговата икономика“ - подход в икономиката, който поставя акцент върху предотвратяването на отпадъци, рециклирането и повторната употреба на материали и продукти е най-доброто решение на проблема морските отпадъци.

Рамковата директива за морска стратегия (РДМС) определя за държавите-членки времевата рамка за постигане на добро екологично състояние (ДЕС) в техните морски води - до 2020 г., като се имат предвид 11-те качествени дескриптора, описващи основни проблеми на морската среда. В тях под номер десет са включени морските отпадъци, описани вече по-горе. Важна в прилагането на РДМС е настоящата 2015 г., когато страните членки трябва да приемат мерки за защита на морската среда, които трябва да влязат в сила през 2016 г. Те задължително трябва да обхващат и морските отпадъци.

Проектът „Намаляване на отпадъците в морето и по крайбрежието и устойчиво използване на природните ресурси“ се финансира в рамките на Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014 г. (www.ngogrants.bg)

Експертите отчитат факта, че преобладаващата част от отпадъците в морето и по крайбрежието са от пластмаса - . Тя е трайна, а присъствието ѝ в морската среда нанася екологични и икономически вреди. Неефективното управление на отпадъците на сушата, по-специално твърде незначителните проценти на оползотворяване на пластмасовите отпадъци, утежнява проблема, свързан със замърсяването на морската среда с пластмаси, които е един от най-големите и бързо нарастващи екологични проблеми в световен мащаб . Експерти преценяват, че около 80 % от морските пластмасови отпадъци постъпват от сушата .

Основните намиращи се на сушата източници на пластмасови отпадъци в морските води са следните: зауствания на дъждовни води, дъждопреливници, отпадъци, свързани с туризма, незаконно изхвърляне , промишлени дейности, неподходящ транспорт, потребителски козметични продукти, синтетични абразиви за пясъкоструене, както и полиестерни и акрилни влакна от пране на дрехите . Пластмасови гранули могат да бъдат открити в повечето световни океани, дори и в неиндустриализирани райони като югозападната част на Тихия океан .

По-устойчивите модели за производство на пластмаса и по-доброто управление на пластмасовите отпадъци — особено по-високите равнища на рециклиране — предлагат значителен потенциал за подобряване на ефективността на ресурсите. Същевременно те биха спомогнали за намаляване на вноса на суровини, както и на емисиите на парникови газове. Икономии на ресурси могат да бъдат значителни. С малки изключения пластмасата се произвежда единствено от петрол и понастоящем за нейното производство се използват около 8 % от световното производство на петрол, от които 4 % като суровина и 3—4 % като енергия за производствените процеси .

От гледна точка на ефективността на ресурсите особено важно е да се предотврати депонирането на пластмасови отпадъци. Всяко депониране на пластмаса е очевидна загуба на ресурси, която следва да се избягва в полза на рециклирането или на оползотворяването на енергията от тези отпадъци като следващ най-добър вариант. При все това в няколко държави членки процентът на депониране на пластмаса остава висок поради липсата на подходящи алтернативи и недостатъчното използване на доказали ефективността си икономически инструменти.

Необходимостта от опазване на природните ресурси и подобряване на ефективността на ресурсите може да бъде двигател за повишаване на устойчивостта в производството на пластмаса. В най-добрия случай всички пластмасови продукти следва да бъдат напълно рециклируеми и при разумни разходи.

Рециклирането започва още във фазата на проектиране на продуктите. Поради това проектирането на продукти има потенциал да стане един от основните инструменти за прилагане на наскоро приетата Пътна карта за ефективно използване на ресурсите .

Ниските проценти на рециклиране и износът на пластмасови отпадъци за преработка в трети държави водят до значителна загуба на невъзобновяеми ресурси и на работни места в Европа. До голяма степен потенциалът за рециклиране на пластмаса все още не се оползотворява. Така например ирландската програма за пазарно развитие на ресурсите от отпадъци определи пластмасите като материалите с най-голям потенциал за рециклиране в Ирландия .

Проектът „Намаляване на отпадъците в морето и по крайбрежието и устойчиво използване на природните ресурси“ се финансира в рамките на Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014 г. (www.ngogrants.bg)

Според редица проучвания рециклирането и материалните икономии на пластмаса имат най-голям принос за оказване на въздействие върху ограничаването на изменението на климата, абиотичното изчерпване на ресурсите и сладководната екотоксичност. По-големият производствен обем на пластмаси би допринесъл в най-голяма степен за намаляване на въздействията върху околната среда. Наред с това пластмасата показва най-голям потенциал за намаляване на емисиите на парникови газове, заедно с биомасата и металите .

Регионалните морски конвенции, като например Конвенцията за защита на морската среда в Североизточния Атлантически океан (OSPAR), Конвенцията за защита на морската среда и на крайбрежните райони в Средиземноморието (Конвенцията от Барселона), Конвенцията за защита на морската среда в Балтийско море (HELCOM) и Конвенцията за опазване на Черно море от замърсяване, също могат да помогнат за решаване на проблема с отпадъците в морските води. През 2012 г. например Конференцията на страните по Конвенцията от Барселона прие документ за политиката и свързана с него стратегическа рамка за управление на отпадъците в морските води. Действията в рамките на регионалните морски споразумения също биха помогнали на държавите членки да изпълняват по-добре задълженията си съгласно Рамковата директива за морска стратегия (РДМС) с цел до 2020 г. да се постигне или поддържа добро екологично състояние на морската среда.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Програмата за подкрепа на неправителствените организации в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Черноморска мрежа на неправителствените организации и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Програмата за подкрепа на неправителствените организации в България.

Проектът „Намаляване на отпадъците в морето и по крайбрежието и устойчиво използване на природните ресурси“ се финансира в рамките на Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014 г. (www.ngogrants.bg)